

ปัจจัยกำหนดด้านสุขภาพ
ระดับบุคคล ระดับ
ครอบครัว ระดับชุมชน

อาจารย์กมลภ ถนอมสัตย์

เนื้อหาประจำบท

1.

ความหมายของปัจจัยกำหนด
ด้านสุขภาพ

2.

ปัจจัยกำหนดด้านสุขภาพบุคคล
ครอบครัวและชุมชนที่เกี่ยวข้อง
กับระบบสุขภาพชุมชน

3.

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม
ของบุคคล ครอบครัวและชุมชน
ในระบบสุขภาพชุมชน

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เพื่อให้ผู้เรียน
สามารถ

1

บอกความหมายของปัจจัยกำหนดด้านสุขภาพได้

2

วิเคราะห์ปัจจัยกำหนดด้านสุขภาพบุคคล ครอบครัว
และชุมชนที่เกี่ยวข้องกับระบบสุขภาพชุมชนได้

3

อภิปรายปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของบุคคล
ครอบครัวและชุมชนในระบบสุขภาพชุมชนได้

ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา
และทางสังคม เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล

(พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550)

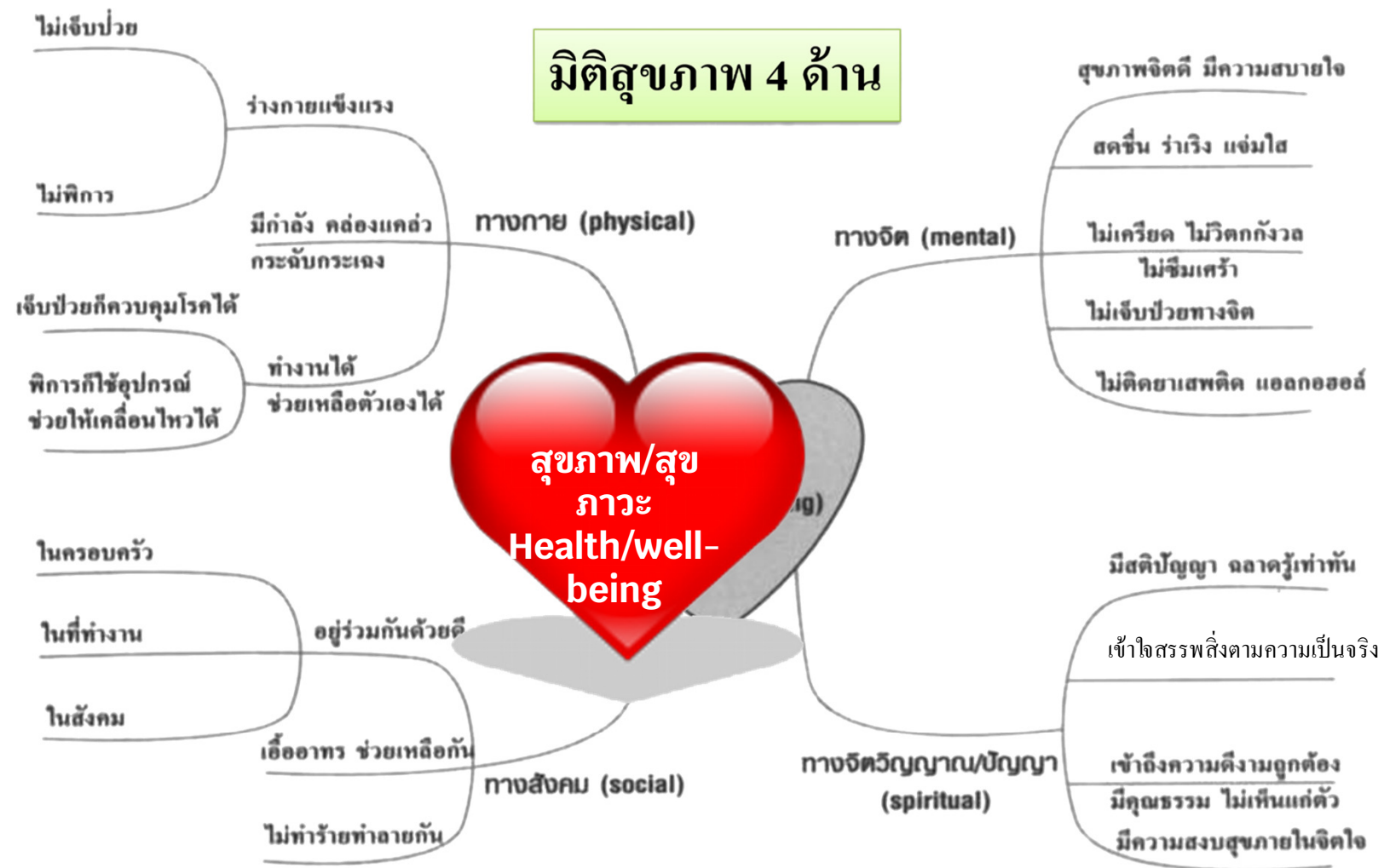
สุขภาพ

ความสัมพันธ์ระหว่าง มิติสุขภาพ

ที่มา: Larson (1996)

ที่มา: Larson (1996)

ความหมายของปัจจัยกำหนดด้านสุขภาพ

ปัจจัยด้าน

- ❖ บุคคล
- ❖ สังคมเศรษฐกิจ
- ❖ ประชากร
- ❖ ระบบบริการสุขภาพ
- ❖ สิ่งแวดล้อม

เป็นตัวกำหนดสถานะทางสุขภาพของบุคคลหรือประชากร

ปัจจัยกำหนดด้านสุขภาพ
บุคคล ครอบครัว และชุมชนที่
เกี่ยวข้องกับระบบสุขภาพชุมชน

แนวคิดปัจจัยกำหนดสุขภาพ (Health determinants)

ปัจจัยหลักที่กำหนดสุขภาพมี 3 ด้าน ได้แก่ บุคคล สิ่งแวดล้อม และระบบบริการ
สาธารณสุของค์ประกอบมีดังนี้

1. บุคคล (Individual)

1.1 ปัจจัยทางด้านชีวภาพ ประกอบด้วย

1.1.1 โรคทางพันธุกรรม

1.1.2 อายุ และเพศ

1.2. ปัจจัยทางด้านจิตใจ

แนวคิดปัจจัยกำหนดสุขภาพ (Health determinants) (ต่อ)

ปัจจัยหลักที่กำหนดสุขภาพมี 3 ด้าน ได้แก่ บุคคล สิ่งแวดล้อม และระบบบริการสาธารณสุขขององค์ประกอบมีดังนี้

1.3 พฤติกรรมที่ส่งผลโดยตรงต่อสุขภาพและการเจ็บป่วยของบุคคล

1.3.1 การดำเนินชีวิตประจำวัน

1.3.2 การเรียน

1.3.3 การงาน

1.3.4 การันทนาการ

1.3.5 การปฏิสัมพันธ์

1.3.6 พฤติกรรมสุขภาพ

แนวคิดปัจจัยกำหนดสุขภาพ (Health determinants) (ต่อ)

ปัจจัยหลักที่กำหนดสุขภาพมี 3 ด้าน ได้แก่

บุคคล สิ่งแวดล้อม และระบบบริการสาธารณสุของค์ประกอบมีดังนี้

2. สิ่งแวดล้อม (Environment)

2.1 สิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ- ปัจจัยพื้นฐานของการดำรงชีวิต

การคมนาคม, สิ่งเสพติด, สิ่งอำนวยความสะดวก

2.2 สิ่งแวดล้อมด้านชีวภาพ- เชื้อโรค, พืช, สัตว์, มนุษย์

2.3 สิ่งแวดล้อมด้านสังคม-ครอบครัว ชุมชน ระบบสังคม หน่วยงาน/องค์กรในสังคม

แนวคิดปัจจัยกำหนดสุขภาพ (Health determinants) (ต่อ)

ปัจจัยหลักที่กำหนดสุขภาพมี 3 ด้าน ได้แก่ บุคคล สิ่งแวดล้อม และระบบบริการสาธารณสุข องค์ประกอบมีดังนี้

3. ระบบบริการสาธารณสุข (Health service system)

3.1 ประเภทการบริการสาธารณสุข

ขั้นที่ 1 คือ ระยะปกติที่บุคคลไม่เสี่ยงต่อการเกิดโรค

ขั้นที่ 2 คือ ระยะเสี่ยงที่บุคคลเริ่มมีภาวะเสี่ยงเกิดขึ้นจากการสัมผัสกับปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรค หรือการเจ็บป่วย

ขั้นที่ 3 คือ ระยะป่วย

ขั้นที่ 4 คือ ระยะโรคแทรกซ้อนหรือพิการ

ขั้นที่ 5 คือ หายจากโรค พิการ หรือเสียชีวิต

แนวคิดปัจจัยกำหนดสุขภาพ (Health determinants) (ต่อ)

ปัจจัยหลักที่กำหนดสุขภาพมี 3 ด้าน ได้แก่ บุคคล สิ่งแวดล้อม และระบบบริการสาธารณสุข องค์ประกอบมีดังนี้

3. ระบบบริการสาธารณสุข (Health service system)

3.1 ประเภทการบริการสาธารณสุข

3.1.1 การสร้างเสริมสุขภาพ

3.1.2 การป้องกันโรค

3.1.3 การรักษาพยาบาล

3.1.4 การฟื้นฟูสุขภาพ

3.2. การพัฒนาระบบบริการสาธารณสุข

แนวคิดปัจจัยกำหนดสังคมทางสุขภาพ (Social determinants of health)

1. ความยากจน (poverty)
2. ความไม่เสมอภาค และไม่เป็นธรรมด้านสุขภาพ (health inequality and inequity)
3. ความมั่นคงปลอดภัยด้านอาหาร (food safety)
4. การถูกกีดกันในสังคม (social exclusion)
5. ที่อยู่อาศัย (housing)
6. เงื่อนไขของการทำงาน (job condition)

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัวและชุมชนในระบบสุขภาพชุมชน

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัวและชุมชนในระบบสุขภาพชุมชน

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

1.

ร่วมกันค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา และพิจารณาแนวทางแก้ไข

2.

ร่วมกันตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ไข และวางแผนหรือโครงการแก้ไข
ปัญหา

3.

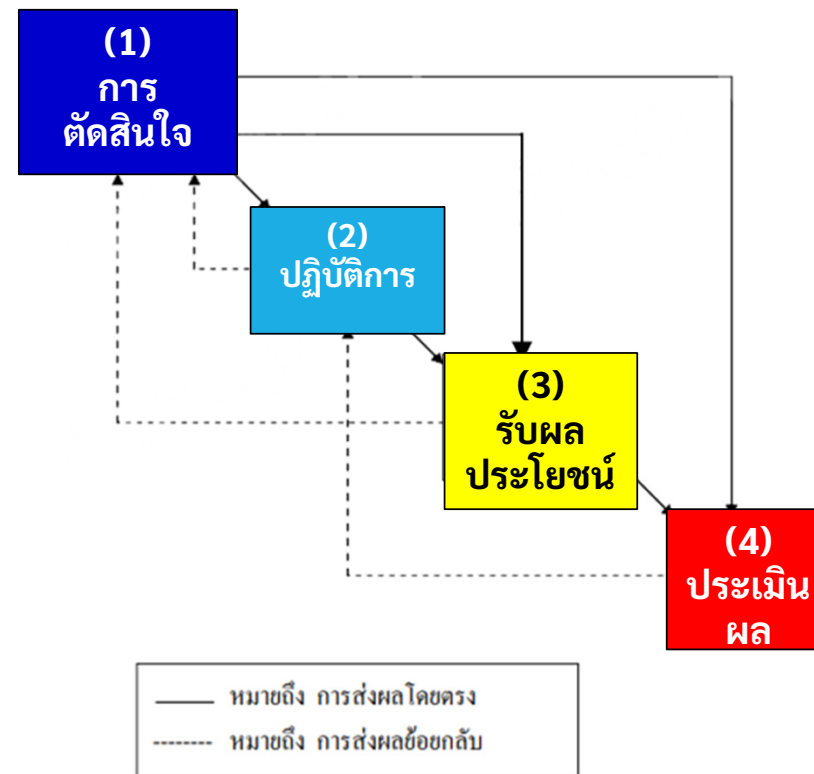
ร่วมปฏิบัติการแก้ไขปัญหตามแผนและโครงการที่วางไว้

4.

ร่วมกันประเมินผลงานและร่วมกันวิเคราะห์ข้อดีข้อเสีย
ของการแก้ปัญหาเพื่อการพัฒนาต่อไป

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัวและชุมชนในระบบสุขภาพชุมชน

ภาพที่ 1 รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน (Cohen & Uphoff, 1977)

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัวและชุมชนในระบบสุขภาพชุมชน

- ❖ ปัจจัยของสิ่งจูงใจจากสภาพความเป็นจริง
- ❖ การมองเห็นว่าตนจะได้ประโยชน์ตอบแทน
- ❖ การได้รับคำบอกกล่าวหรือชักชวนจากเพื่อนบ้านให้เข้าร่วม
- ❖ ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม
- ❖ เปิดโอกาสให้ทุกคนและทุกกลุ่มในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วม
- ❖ ควรมีกำหนดเวลาที่แน่ชัด
- ❖ กำหนดลักษณะกิจกรรมที่แน่นอน
- ❖ ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม

ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการสร้างการมีส่วนร่วม

1. ภาวะผู้นำ
2. การใช้แนวทางของการสร้างความเป็นประชาคมของปราชญ์ชาวบ้าน
3. การทำงานร่วมกันระหว่างนักวิชาการกับชาวบ้าน
4. การสนับสนุนอย่างเป็นระบบจากนักวิชาการอื่น ๆ ภายนอก
5. มีการสื่อสารกับสาธารณะ
6. มีกรอบแนวคิดในการทำงาน

ข้อเสนอแนะในการสร้างการมีส่วนร่วมในระบบสุขภาพชุมชน

1. พยาบาลชุมชนมีบทบาทสนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง ร่วมทำงานโดยคำนึงบริบทสังคมวัฒนธรรมของคนในชุมชน
 - 1.1 การสร้างเสริมทักษะส่วนบุคคลของทุนทางสังคมแต่ละหน่วยงานหรือกลุ่ม
 - 1.2 เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจากการพัฒนาทักษะและ สนับสนุนให้เป็นเครือข่ายกลุ่มให้มีความเข้มแข็ง
 - 1.3 การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ
 - 1.4 ปรับระบบบริการสุขภาพ
 - 1.5 การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ

ข้อเสนอแนะในการสร้างการมีส่วนร่วมในระบบสุขภาพชุมชน (ต่อ)

2. องค์กรภาคีหลักในพื้นที่ดำเนินการพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพแบบการนำวิจัยไปสู่การปฏิบัติที่มีแกนนำบางกลุ่มมีความรู้ในการดำเนินการอยู่แล้วให้เป็นวิทยากรให้แกนนำกลุ่ม
3. วิธีการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างเสริมสุขภาพต้องเป็นการออกแบบที่บูรณาการกับวิถีชีวิตและบริบทการทำงานของพื้นที่
4. การพัฒนางานวิจัยการใช้ศักยภาพทุนทางสังคมในพื้นที่
5. ศึกษาการพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพที่เป็นการต่อยอดทั้งลักษณะการทำงาน การขยายเครือข่ายบูรณาการทำงาน

ปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อสุขภาพระดับบุคคล ระดับ
ครอบครัว ระดับชุมชนอย่างไร จงอธิบายพร้อม
ยกตัวอย่าง

กลุ่มที่ 1 วัฒนธรรม ประเพณี

กลุ่มที่ 2 การทำงาน

กลุ่มที่ 3 นโยบาย AEC

กลุ่มที่ 4 นโยบาย SDGs

กลุ่มที่ 5 นโยบายมหอครอบครัว

กลุ่มที่ 6 นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า

ชวนคิด

kamollabhu@webmail.npru.ac.th